

PARALELNI OBRAZOVNI SUSTAV ZA DAROVITE SIRI SE HRVATSKOM

5. travnja 2026.

Foto: Shutterstock

Sergej Abramov

Centri izvrsnosti nude dodatno obrazovanje, ali razvoj ovisi o županijama, EU fondovima i sporadičnoj pomoći države

Dobro je biti izvrstan. Izvrсни su uspješni, u pravilu imaju bolje rezultate, otvaraju im se kvalitetnije prilike, razvijaju se brže i bolje od onih koji su tek vršni ili samo prolazni. Na ideji o potrebi izvrsnosti u Hrvatskoj se potihoo razvija paralelni obrazovni sustav namijenjen darovitoj i visokomotiviranoj djeci.

Riječ je o tzv. centrima izvrsnosti, koji se posljednjih godina otvaraju i napreduju pri županijama i koji izvrsnoj djeci – po pokazateljima školskog uspjeha i nadarenosti – pružaju priliku dodatnog obrazovanja u područjima njihova interesa. Zagreb još raspravlja treba li mu takav centar, a 'provincija' – od Splita, Bjelovara i Varaždina do Osijeka – već ih uvelike financira i njima se koristi, uz pomoć europskih fondova.

Koncept centara izvrsnosti još je 2007. prva postavila Varaždinska županija, koja je, nakon pet prethodnih godina rada s darovitim djecom, otvorila Centar izvrsnosti iz matematike. Danas, 20 godina poslije, ta županija ima 14 centara izvrsnosti, uključujući i one za robotiku, elektrotehniku i astronomiju, a procjena je da je kroz njihove programe dosad prošlo više od deset tisuća polaznika. Mentori i predavači pronalaze se u obrazovnim ustanovama, u pravilu s područja koje županija pokriva. S obzirom na skromna sredstva, nerijetko trebaju posezati za europskom pomoći, a ponekad uspijevaju ostvariti uspješnu suradnju s privatnim sektorom.

– Suradujemo i s udrugama i tvrtkama iz privatnog sektora. Istaknuli bismo suradnju sa zajednicom Split Tech City, u cilju povezivanja programa s lokalnom tehnološkom zajednicom, razmjenjivanja znanja i iskustva te praćenja suvremenih trendova u tehnologiji i inovacijama. Ističemo i suradnju s tehnološkom tvrtkom Orqa, s kojom suradujemo na razvoju inovativnih programa za nastavnike i učenike u području bespilotnih sustava – pohvalili su se za Lider iz Centra izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije (SDŽ).

Razlike u pristupu

Varaždinci osnivaju pojedinačne centre izvrsnosti za pojedina područja pri pojedinim školama, a Splitsani su se odlučili za centralizirani sustav s pomoću kojega središnji Centar izvrsnosti planira edukacije. Bez obzira na razlike u strukturi pristup i provedba u osnovi su slični: djeca iz viših razreda osnovne i iz srednje škole pohađaju dodatne nastavne programe iz pojedinih područja pri određenim školama. Pritom su Splitsani iskoristili priliku da nadograđe svoj paralelni sustav i uspostavili Regionalni znanstveni centar Adriatic.

– U sklopu Centra izvrsnosti uspostavljen je i Regionalni znanstveni centar Adriatic, gdje djeca u različitim programima razvijaju svoju kreativnost, proširuju znanja i unaprjeđuju svoje vještine u različitim područjima interesa poput novih tehnologija i informatike, tehničke kulture i likovne umjetnosti. Obuhvaćena su i područja očuvanja mentalnog zdravlja i osobnog razvoja radionicama za razvoj socioemocionalnih vještina – naveli su iz Centra izvrsnosti SDŽ-a, dodavši da uz redovne izvanskolske programe za darovitu djecu nude i interdisciplinarnu programe različitih usmjerenja, od tehnoloških do tradicijskih.

Općenito je STEM područje popularna meta centara izvrsnosti. Međimurska županija prije nekoliko godina je, u suradnji s Tehnološko-inovacijskim centrom Medimurje, pokrenula centar izvrsnosti iz STEM područja namijenjen djeci od šest do 18 godina, a Sisačko-moslavačka županija prošle je godine kao glavna područja centara izvrsnosti djece odredila sport i STEM. Bjelovarsko-bilogorska županija u ovu je priču ušla nešto kasnije, nakon višegodišnje pauze, ali s jasnim fokusom i uspostavila četiri centra izvrsnosti u Bjelovaru – informatika i nove tehnologije (umjetna inteligencija i robotika) u Tehničkoj školi te kemija i matematika u Gimnaziji Bjelovar.

– Primarni su korisnici daroviti i visokomotivirani učenici sedmih i osmih razreda osnovnih škola te učenici srednjih škola s područja županije. U Centar se uključuju na temelju preporuka učitelja i nastavnika te rezultata ulaznog testiranja – navela je Lidija Novosel, pročelnica Upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i udruge Bjelovarsko-bilogorske županije (BBŽ).

Korist i troškovi

Što korisno mogu djeca dobiti u tim centrima? Roditeljima koji očekuju da će se njihova djeca bolje pripremati za natjecanja ili za upis u viši stupanj obrazovanja očekivanja bi mogla biti ispunjena. Na području BBŽ-a nude se radionice i predavanja iz matematike, kemije, informatike i novih tehnologija, projektno učenje razvojem aplikacija i robotskih sustava, laboratorijski rad iz kemije 'koji nadilazi redoviti nastavni program', napredne matematičke teme i slično. Iz Centra izvrsnosti SDŽ-a, pak, napominju da djeci nude i programe osobnog razvoja, poput radionica za razvoj socioemocionalnih vještina i očuvanje mentalnog zdravlja.

Lidija Novosel, pročelnica Upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i udruge Bjelovarsko-bilogorske županije

– Za daljnji razvoj (promicanje suvremenih tehnoloških trendova iznimno je važna suradnja s privatnim sektorom donacijama i sponzorstvima. Takav model omogućuje bržu nabavu specifične visokotehnološke opreme) veću operativnu fleksibilnost u odnosu na isključivo javno financiranje.

– Usmjereni smo i na razvoj pojedinaca kao cjelovitih osoba koje će biti stabilne, odgovorne, motivirane za pozitivno djelovanje u svojim zajednicama, inovativne i kreativne u traženju rješenja za izazove u društvu, a za dobrobit tog istog društva. Naglasak stavljamo i na razvoj njihovih socijalnih vještina, koje djeci i mladima s visokim potencijalima mogu biti izazov, povezivanjem s vršnjacima sličnih osobina, razvojem vještina vlastitog predstavljanja kao i vještina komunikacije. Ukratko, pridonosimo stvaranju budućih poduzetnika koji ne samo da će imati inovativne ideje, već će ih znati i predstaviti i realizirati na tržištu – poručili su iz splitskog centra izvrsnosti.

Županije koje smo spomenuli nisu jedine koje imaju centre izvrsnosti ili ih osnivaju. Organizacijski modeli razlikuju se među njima, ali financijska logika je slična. Osnivač i temeljni financijer su županije, a EU fondovi služe kao dodatna pomoć, kao i posebna sredstva za rad s darovitim djecom koja godišnje planira i razdjeljuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih.

Glavni operativni trošak naknade su za predavače i mentore, koji dolaze iz lokalnih obrazovnih ustanova, te mogući manji troškovi za prostor jer se većina programa provodi u lokalnim školama. Kapitalni troškovi za infrastrukturni razvoj – objekte ili opremu – te programi međunarodne suradnje financiraju se iz europskih programa poput ESF-a, EEA-a, Obzora, Erasmusa i Interrega. Za tekuće troškove ustanova koje sudjeluju u programu, prema proračunskim podacima županija, koristi se i europskom pomoći iz kohezijskih sredstava.

Proračunska izdvajanja variraju od županije do županije. Prema županijskim proračunima, SDŽ za 2026. planira proračun oko 1,17 milijuna eura za rad centara izvrsnosti (lani oko 1,25 milijuna). Varaždinska županija je za ovu godinu predvidjela 544 tisuće eura (lani 718 tisuća), a Bjelovarsko-bilogorska izdvaja oko 60 tisuća eura na godinu. To je razmjerno mogućnostima, jer SDŽ s 592 milijuna eura ima uvjerljivo najveći proračun od tih županija za 2026., Varaždinska ga planira na 275 milijuna eura, a BBŽ na 158. Razvoju tih programa pomoglo bi jače uključivanje poduzetnika, smatraju u BBŽ-u.

Suradnja s privatnim sektorom

– Za daljnji razvoj i praćenje suvremenih tehnoloških trendova iznimno je važna suradnja s privatnim sektorom donacijama i sponzorstvima. Takav model omogućuje bržu nabavu specifične visokotehnološke opreme i veću operativnu fleksibilnost u odnosu na isključivo javno financiranje – rekla je Novosel.

Prema ocjeni naše sugovornice iz BBŽ-a, aktivnijem uključivanju poduzetnika u rad tih centara sigurno bi pomogli porezni poticaji i olakšice za poduzeća koja sudjeluju u mentorstvu ili doniraju opremu, a svakako bi koristilo i jače uključivanje privatnog sektora u kreiranje programa, pa i uvođenje kraćih modularnih programa u cilju brže prilagodbe promjenama na tržištu rada.

Na kraju, slika koju crtavaju ti centri na karti Hrvatske očekivano je neujednačena i pokazuje da su županije prepuštene same sebi u inicijativama za izvrsnost jer nedostaje strateške usmjerenosti i operativne uključenosti 'centrale'.

U inflaciji odlikaša koja je zahvatila obvezno obrazovanje u Hrvatskoj posve se opravdano otvara niz pitanja vezanih uz edukaciju djece i šteta je što središnja državna vlast ne zna iskoristiti priliku koju su okolnosti same nametnule. Županije se dotad snalaze kako mogu, pa darovita djeca ostaju samo na prilikama koje im se otvaraju lokalno.

